

MCZ
LIBRARY

APR 19 1993

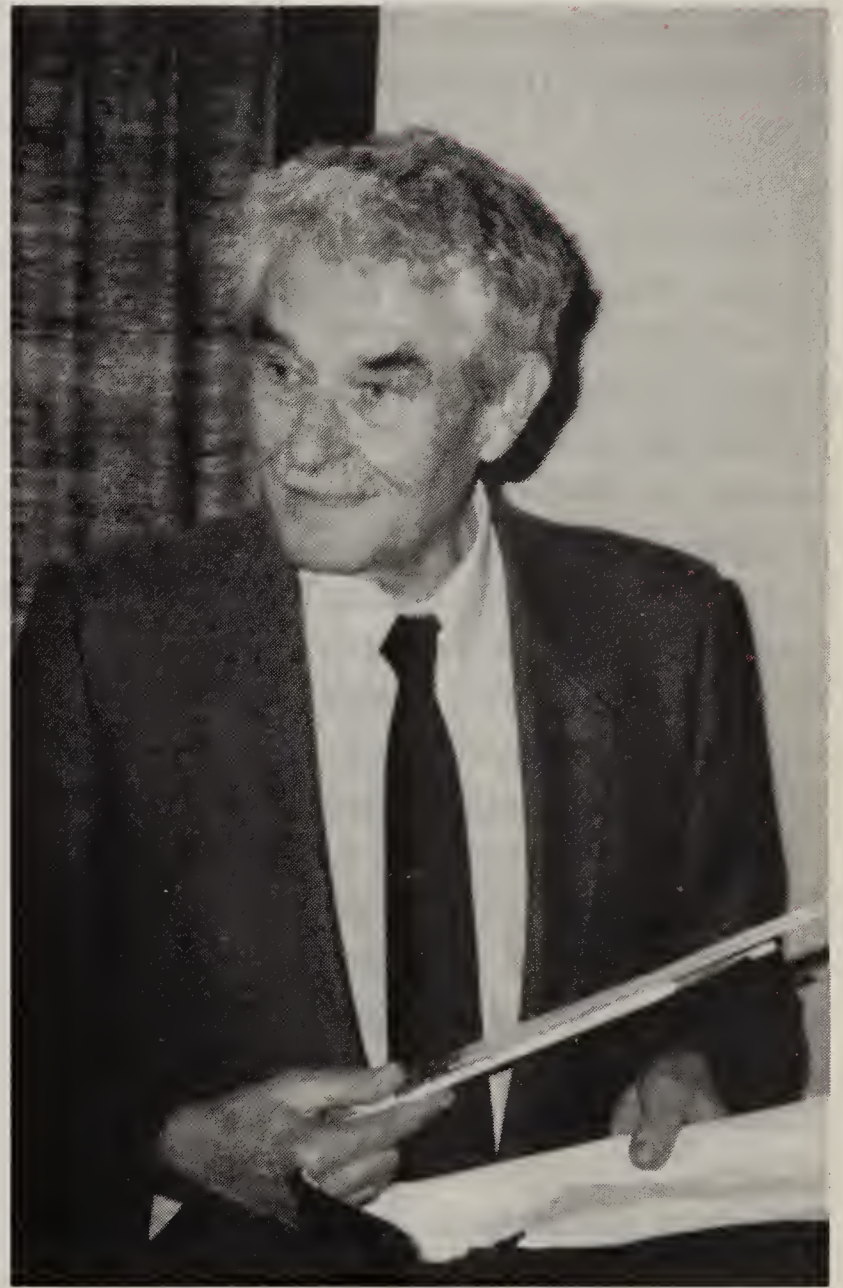
HARVARD
UNIVERSITY

In memoriam Gerard van Rossem (1919-1990)

C. VAN ACHTERBERG

Onverwacht overleed op tweede kerstdag 1990 Gerard van Rossem. Sind 1983, na zijn pensionering als hoofd van de afdeling entomologie van de Plantenziektenkundige Dienst in Wageningen, werkte hij thuis aan de Ichneumonidae (= gewone sluipwespen).

Geboren op 18 oktober 1919 in Delft als zoon van de hoogleraar in de rubbertechnologie, werd er van hem verwacht dat hij een wetenschappelijke carrière zou prefereren. Hij weigerde echter naar de universiteit te gaan en ging in plaats daarvan naar de Hogere Tuinbouwschool in Frederiksoord. Hij raakte er geïnteresseerd in biologie en in tekenen. Na in 1939 zijn studie beëindigd te hebben ging hij in 1940 naar Leiden om bij S. J. van Oostroom (een uitstekend botanicus en entomoloog) in de Leidse Hortus Botanicus te werken. De Duitse bezetting vormde een probleem: om deportatie te voorkomen was het belangrijk een betrekking te vinden waardoor men in Nederland kon blijven vanwege het belang voor de Nederlandse voedselvoorziening. Eerst werkte hij in Aalsmeer, later in Utrecht bij de Heidemij. In 1943 had hij het geluk bij de Plantenziektenkundige Dienst te kunnen starten. Er was één probleem: hij was er de eerste entomoloog-taxonoom en alles moest van de grond af opgebouwd worden, en dat in oorlogstijd. Van Rossem werkte hard om de nodige kennis en contacten bij elkaar te sprokelen. Gelukkig had hij enkele goede leermeesters gevonden in A. Stärcke, P. M. F. Verhoeff, O. W. Richards (alle hymenopterologen) en C. G. Johnson (een specialist van de vliegactiviteit bij bladluizen). Hij reisde regelmatig naar Engeland, o.a. om de verwanten van zijn Engelse moeder te bezoeken, en hij had contact met vele hymenopterologen. Binnen tien jaar na zijn start in Wageningen werd het team

G. van Rossem.

uitgebreid met Herman Burger (die op de dag na het overlijden van Van Rossem begraven werd) en Chris van de Bund. Veel later kwam Wies de Goffau er bij.

In 1969 werkte ik als stagiaire onder de leiding van Van Rossem (als onderdeel van mijn landbouwkundige opleiding) gedurende vijf maanden bij de Plantenziektenkundige Dienst. Hij leerde mij hoe je kleine Hymenoptera moest prepareren (op minutie-naaldjes!) en hoe je etiketten moet maken. Dit moge simpel klinken, maar het is van cruciaal belang voor een beginner in de entomologie. Hij wees mij

er op dat het beter was om met de Ichneumonidae (mijn eerste voorkeur) en de landbouw te stoppen, en in plaats daarvan met Braconidae en biologie verder te gaan. Hij stelde dat er niemand (!) aan de Braconidae werkte en dat er na mijn studie een keuze uit diverse banen zou zijn. Beide beweringen waren enigszins overdreven, maar ik heb het nimmer betreurd zijn adviezen opgevolgd te hebben.

Van Rossem startte begin veertiger jaren met de aculeate Hymenoptera, vooral onder de invloed van P. M. F. Verhoeff. Spoedig daarna schakelde hij over naar de grootste familie van de Hymenoptera, de Ichneumonidae, en daarbinnen weer de grootste subfamilie, de Cryptinae. Later werkte hij ook aan de subfamilies Microleptinae en Oxytorinae. Hij bracht een belangrijke collectie Ichneumonidae bij elkaar, vooral uit Nederland en Zweden (waar hij graag de vakanties doorbracht) en verzamelde voor mij diverse bijzondere Braconidae. Zijn privé-collectie is nu in het Nationaal Natuurhistorisch Museum te Leiden; ander materiaal van hem is aanwezig in de collectie van de Plantenziektenkundige Dienst in Wageningen.

Hij hielp velen met zijn determinaties en hij deed veel om een beter begrip te kweken voor insecten bij het grote publiek. In de zestiger jaren waren bijvoorbeeld zijn contacten met P. Zonderwijk (Wageningen) van belang, indirect leidend tot een meer natuurlijk (en ook voor insecten gunstiger) beheer van wegbermen, parken en spoorbanen. Al vroeg probeerde hij het gebruik van insecticiden terug te dringen, waarbij hij later steun kreeg van zijn directeur, dr. C. J. Brièjer. Het was vaak moeilijk zijn standpunt bij de directie van de Plantenziektenkundige Dienst (soms door hem het "Politburo" genoemd) te slijten.

In 1983 verliet hij de Plantenziektenkundige Dienst, ondanks het ontbreken van een academische opleiding, als hoofd van de afdeling entomologie. Bij hemzelf leidde de afwezigheid van een academische opleiding soms tot gemengde gevoelens: enerzijds hield hij er niet van academische titels te gebruiken, anderzijds betreurdde hij het (als self-made taxonoom) ze niet te kunnen gebruiken omdat veel mensen er mede hun oordeel op baseren.

In de Nederlandse Entomologische Vereniging speelde Van Rossem een belangrijke rol als contactpersoon met de toegepaste entomologen. Hij maakte tussen 1952-1955 en 1970-1976 deel uit van het bestuur en na zijn afscheid werd hij benoemd tot lid van verdienste. Zijn jaarlijkse overzichten op de herfstvergadering over de schadelijke insecten, mijten en ander geleedpotigen van het voorgaande jaar waren een hoogtepunt van de vergadering en leidden tot een lange serie artikelen. Een zo volledig mogelijke bibliografie is gepubliceerd in de Zoölogische Mededelingen Leiden (Van Achterberg, 1992).

Hij was een charmante man, die er niet tegen opzag uren te praten. In dit verband is het relevant één van zijn vele verhalen weer te geven. Eens werd hij gevraagd door de lokale autoriteiten op Terschelling te adviseren over een plaag van bastaardsatijnvlinder (*Euproctis chryorrhoea* Linnaeus). Toeristen kregen huiduitslag als ze door de duinen liepen en de autoriteiten wensten insecticiden te gaan gebruiken. Nadat hij het gebied bezocht had stelde Van Rossem dat dit onzin was en dat toeristen enige overlast in een natuurgebied voor lief zouden moeten nemen. Zoniet, dan moesten ze het gebied maar verlaten. Terwijl hij dit vertelde voelde hij dat zijn gezicht en zijn oogleden opgezwollen raakten, op het eind kon hij zijn gastheren nauwelijks meer zien! Hij hield er van zijn verhalen met understatement en anecdotes te larderen; volgens hem geërfd van zijn (Engelse) moeder. Hij erfde ook van haar zijn interesse in schilderen (zijn moeder was bevriend met de schilders van "De Stijl" groep). Daarbij was hij geïnteresseerd in het leven van beroemde schilders. Eén van zijn favoriete verhalen houdt verband met zijn zoektocht naar de plaatsen in Zuid-Frankrijk waar Van Gogh gewerkt heeft. Uiteindelijk vond hij de verf op de bast van bomen, waarvan hij zeker was dat Van Gogh die achter gelaten had bij het schoonmaken van zijn penselen. Hij hield er van te vertellen dat Van Gogh ook een amateur entomoloog was en dat hij een kleine insectenverzameling had.

We zullen deze charmante man missen; hij was een goede leraar en een goede vriend.

Dankwoord

Graag wil ik de hr. T. M. J. Peeters (Leiden), hr. G. Romeijn (Wageningen), mevr. D. C. H. C. van Rossem-Poot (Ede), dr. S. A. Ulenberg (Amsterdam) en drs. C. J. Zwakhals (Arkel) bedanken voor hun hulp bij het tot stand komen van dit artikel. Mevr. I. Henneke (Nationaal Natuurhistorisch Museum, Leiden) maakte de kopie van de kleurenfoto.

Literatuur

ACHTERBERG, C. VAN, 1992. Obituary and bibliography of Gerard van Rossem (1919-1990). – *Zoöl. Meded. Leiden* 66: 303-308.